

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ
ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ
ΠΑΙΔΕΙΑΣ, ΕΡΕΥΝΑΣ ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ

ΓΕΝΙΚΗ ΔΙΕΥΘΥΝΣΗ ΣΠΟΥΔΩΝ
Π/ΘΜΙΑΣ ΚΑΙ Δ/ΘΜΙΑΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ
ΔΙΕΥΘΥΝΣΗ ΣΠΟΥΔΩΝ, ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΩΝ
ΚΑΙ ΟΡΓΑΝΩΣΗΣ Δ/ΘΜΙΑΣ ΕΚΠ/ΣΗΣ
ΤΜΗΜΑ Α΄

Ταχ. Δ/ση: Ανδρέα Παπανδρέου 37
Τ.Κ. – Πόλη: 15180 Μαρούσι
Ιστοσελίδα: www.minedu.gov.gr
Πληροφορίες: Στ. Μποφυλάτος
Τηλέφωνο: 210-3443422

Βαθμός Ασφαλείας:
Να διατηρηθεί μέχρι:
Βαθ. Προτεραιότητας:

Αθήνα, 30-09-2016
Αρ. Πρωτ. 161005/Δ2

ΠΡΟΣ:

- Περιφερειακές Δ/σεις Εκπ/σης
- Σχολ. Συμβούλους Δ.Ε. (μέσω των Περιφερειακών Δ/σεων Εκπ/σης)
- Δ/σεις Δ/θμιας Εκπ/σης
- Γυμνάσια (μέσω των Δ/σεων Δ/θμιας Εκπ/σης)

ΚΟΙΝ.:

Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής
Αν. Τσόχα 36
11521 Αθήνα

ΘΕΜΑ: Αναλυτικές διδακτικές οδηγίες για την εφαρμογή του νέου Προγράμματος Σπουδών των Θρησκευτικών στο Γυμνάσιο για το σχολ. έτος 2016 – 2017

Μετά από σχετική εισήγηση του Ινστιτούτου Εκπαιδευτικής Πολιτικής (πράξη 38/22-09-2016 του Δ.Σ) σας αποστέλλουμε τις παρακάτω αναλυτικές διδακτικές οδηγίες για την εφαρμογή του νέου Προγράμματος Σπουδών των Θρησκευτικών στο Γυμνάσιο για το σχολ. έτος 2016 – 2017.

Οδηγίες για τη διδασκαλία των Θρησκευτικών στα Γυμνάσια

Από το σχολικό έτος 2016-17, για τη διδασκαλία του μαθήματος των Θρησκευτικών, σε όλες τις εκπαιδευτικές βαθμίδες, εφαρμόζεται το νέο Πρόγραμμα Σπουδών στα Θρησκευτικά Δημοτικού - Γυμνασίου (Απόφαση 143575/Δ2/07-09-2016, ΦΕΚ Β 2920/13.09.2016) και Λυκείου (Απόφαση 143579/Δ2/07-09-2016, ΦΕΚ Β 2906/13.09.2016), σε αντικατάσταση του Διαθεματικού Ενιαίου Πλαισίου Προγραμμάτων Σπουδών και των Αναλυτικών Προγραμμάτων της υποχρεωτικής εκπαίδευσης (2003), καθώς και του Αναλυτικού Προγράμματος του Λυκείου (1998),

ως προς τα αντίστοιχα τμήματά τους που αφορούν στο μάθημα των Θρησκευτικών. Για να εργασθεί ο/η εκπαιδευτικός με τα νέα Προγράμματα Σπουδών στα Θρησκευτικά έχουν εκπονηθεί εργαλεία και υλικά για την ολόπλευρη υποστήριξη του σε όλες τις φάσεις της διδακτικής διεργασίας.

A. Εργαλεία και υλικά για την εφαρμογή των νέων Προγραμμάτων

1. Προγράμματα Σπουδών

Τα κύρια περιεχόμενα των Προγραμμάτων Σπουδών, όπως δημοσιεύθηκαν στα ανωτέρω ΦΕΚ, αποστέλλονται στις σχολικές μονάδες. Η πλήρης έκδοσή τους, η οποία περιλαμβάνει, επιπλέον, εισαγωγικές επισημάνσεις, ερμηνευτικά και επικουρικά στοιχεία, είναι αναρτημένη στον ιστότοπο του Ι.Ε.Π. (http://www.iep.edu.gr/index.php/el/?option=com_content&view=article&id=451). Τα Προγράμματα Σπουδών απευθύνονται αποκλειστικά προς τον/την εκπαιδευτικό για καθοδήγηση και υποστήριξη στο έργο του και ΔΕΝ είναι διδακτικά βιβλία για τον/την μαθητή/τρια.

2. Οδηγοί Εκπαιδευτικού

- Οδηγός Εκπαιδευτικού στα Θρησκευτικά Δημοτικού - Γυμνασίου, για τις τάξεις Γ', Δ', Ε' και ΣΤ' Δημοτικού και τις τάξεις Α', Β' και Γ' Γυμνασίου.
- Οδηγός Εκπαιδευτικού στα Θρησκευτικά Λυκείου, για όλες τις τάξεις του Λυκείου.

Στην ιστοσελίδα του Ι.Ε.Π. είναι αναρτημένη η τελευταία έκδοση των Οδηγών Εκπαιδευτικού. Οι προγενέστερες εκδόσεις έχουν αναθεωρηθεί. Οι Οδηγοί Εκπαιδευτικού αποτελούν απαραίτητο εργαλείο για τη διδακτική πράξη. Εκεί περιγράφεται η διδακτική διαδικασία βήμα προς βήμα και εξηγούνται οι διδακτικές δραστηριότητες.

3. Διδακτικό Υλικό

Μέχρι την έκδοση νέων διδακτικών βιβλίων, για τη διευκόλυνση του/της εκπαιδευτικού στον σχεδιασμό και στην υλοποίηση της διδασκαλίας, οι Επιτροπές Εμπειρογνομώνων που εκπόνησαν τα νέα Προγράμματα Σπουδών, σε συνεργασία με ομάδες εκπαιδευτικών, συγκέντρωσαν διδακτικό υλικό για τον/τη μαθητή/τρια, δηλαδή το εκπαιδευτικό υλικό που χρειάζεται για την πρώτη εφαρμογή των νέων Προγραμμάτων Σπουδών, καθώς επίσης επιπλέον πληροφοριακό και υποστηρικτικό υλικό για τον/την εκπαιδευτικό. Το υλικό έχει ψηφιακή

μορφή και περιλαμβάνει γραπτά κείμενα, εικόνες, πολυμεσικά κείμενα κ.ά. Είναι προτεινόμενο και ενδεικτικό, ενώ η συγκομιδή και ο εμπλουτισμός του θα συνεχιστεί και κατά τη διάρκεια του σχολικού έτους.

Η εφαρμογή των νέων Προγραμμάτων Σπουδών στα Θρησκευτικά Δημοτικού, Γυμνασίου και Λυκείου θα συνοδεύεται και από σχετική επιμόρφωση των εκπαιδευτικών πρωτοβάθμιας και δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης, η οποία θα διακρίνεται σε διάφορες φάσεις και θα διαρκέσει καθ' όλη τη νέα σχολική χρονιά.

Το νέο ΠΣ στα Θρησκευτικά Δημοτικού – Γυμνασίου είναι Πρόγραμμα Διαδικασίας. Γι' αυτό και δίνει έμφαση στη μέθοδο, στις δραστηριότητες και στα προσδοκώμενα μαθησιακά αποτελέσματα και όχι στην ποσότητα της ύλης.

B. Παιδαγωγικές και διδακτικές οδηγίες

1. Η πλήρης εφαρμογή ενός νέου Προγράμματος Σπουδών είναι ένα πολύπλευρο και απαιτητικό εγχείρημα, για την επιτυχία του οποίου χρειάζεται η συνεργασία όλων των εμπλεκόμενων και κυρίως των εκπαιδευτικών. Αναμφίβολα, θα απαιτηθεί χρόνος, επιμορφωτική προετοιμασία και συνεχής υποστήριξη κατά την εφαρμογή των νέων Προγραμμάτων Σπουδών στα Θρησκευτικά. Οι ρεαλιστικοί στόχοι, ο κατάλληλος προγραμματισμός, τα μικρά αλλά σταθερά βήματα είναι καλές πρακτικές για την περαιτέρω πορεία. Η ένταξη στη διδασκαλία των νέων μοντέλων οργάνωσης της τάξης και των νέων στρατηγικών μάθησης θα επιτευχθεί σταδιακά, καθώς ο/η εκπαιδευτικός θα αισθάνεται ασφαλής για να προχωρήσει. Θα ήταν ουτοπικό εάν ανέμενε κανείς τη χρήση όλων των προτεινόμενων διδακτικών στρατηγικών και μέσων από την πρώτη στιγμή της εφαρμογής.

2. Τα νέα Προγράμματα Σπουδών και οι αντίστοιχοι Οδηγοί Εκπαιδευτικού των Θρησκευτικών οδηγούν στη δημιουργική απελευθέρωση του/της εκπαιδευτικού, με γόνιμη ενίσχυση του παιδαγωγικού ρόλου και επαρκή υποστήριξη του διδακτικού έργου του/της, παρέχοντας χρηστικά εργαλεία για την εργασία του/της. Προτείνουν νέο τρόπο διδακτικής εργασίας, περισσότερο ελκυστικό, δημιουργικό, διερευνητικό, συνεργατικό και αποτελεσματικό. Ενθαρρύνουν τους/τις εκπαιδευτικούς για την ανάληψη πρωτοβουλιών κατά τον σχεδιασμό της διδασκαλίας-μάθησης, καθώς επίσης την επιλογή των κατάλληλων διδακτικών μέσων και υλικών. Περιλαμβάνουν επαρκή ενημέρωση για τις θεωρίες μάθησης και τις στρατηγικές διδασκαλίας που προτείνονται, καθώς επίσης για τις σύγχρονες διδακτικές προσεγγίσεις στο μάθημα των Θρησκευτικών. Προτείνουν ποικιλία διδακτικού υλικού και τη διδασκαλία μέσω της τέχνης. Προωθούν τη διαθεματικότητα και αξιοποιούν τις δυνατότητες των νέων ΤΠΕ. Συνυπολογίζουν τα νέα κοινωνικά και πολιτιστικά δεδομένα, προάγοντας τον σεβασμό στην ετερότητα και σε θεμιτό βαθμό τη διαπολιτισμικότητα. Απελευθερώνουν τον/την εκπαιδευτικό από τις δεσμεύσεις του γνωσιοκεντρικού και εξετασιοκεντρικού διδακτισμού.

3. Το μάθημα, λόγω της υφής και της φιλοσοφίας του, προτείνεται να γίνεται προσπάθεια να πραγματοποιείται σε συνεχές δώρο. Ανεξάρτητα από τον προηγούμενο τρόπο της διδασκαλίας του με τα υπάρχοντα διδακτικά βιβλία ως τώρα, από εδώ και πέρα απαιτείται η χρήση των νέων διδακτικών εργαλείων και υλικών:

Για το Γυμνάσιο (όπως και για το Δημοτικό) το Πρόγραμμα Σπουδών του μαθήματος των Θρησκευτικών είναι βιβλίο για τον/την εκπαιδευτικό και όχι για τον/τη μαθητή/τρια. Εργαλείο εφαρμογής του είναι ο Οδηγός Εκπαιδευτικού και το Εκπαιδευτικό Υλικό. Όλα αυτά βρίσκονται στην ιστοσελίδα του ΙΕΠ (http://www.iep.edu.gr/index.php/el/?option=com_content&view=article&id=451). Πριν σχεδιάσουμε τη διδασκαλία μας, είναι απαραίτητο να λάβουμε υπόψη τους βασικούς άξονες και τους **γενικούς σκοπούς** κάθε τάξης, που βρίσκονται πριν την ανάπτυξη των **Θεματικών Ενοτήτων**, στο Πρόγραμμα Σπουδών. Εξίσου απαραίτητες είναι οι **Προσδοκώμενες Επάρκειες** κάθε τάξης, που βρίσκονται μετά τις Θεματικές Ενότητες κάθε τάξης. Ιεραρχούμε άξονες, σκοπούς και στόχους, ανάλογα με τη φυσιογνωμία των τάξεών μας και προχωρούμε στη διδασκαλία των Θεματικών Ενοτήτων. Στον τίτλο κάθε Θεματικής Ενότητας σημειώνεται πόσα δώρα θα της αφιερώσουμε.

Γ. Σχεδιασμός και βήματα στη διδασκαλία

- Επιλέγουμε κάποια από τα **Προσδοκώμενα Μαθησιακά Αποτελέσματα**, ανάλογα με την τάξη. Ένα, το πολύ δύο από αυτά αρκούν για ένα δώρο.
- Επιλέγουμε με ποια από τα **Βασικά Θέματα** θα οδηγήσουμε τα παιδιά στα **Προσδοκώμενα Μαθησιακά Αποτελέσματα**. Σε κάθε δώρο διδάσκουμε ένα Βασικό Θέμα (σημειώνονται με I, II, III, IV κλπ) και ένα υποθέμα από το Βασικό Θέμα (σημειώνονται με i, ii, iii, iv κλπ). Αν το κρίνουμε σκόπιμο, μπορούμε να αφιερώσουμε και παραπάνω από ένα δώρο σε κάποιο από αυτά.
- Βρίσκουμε τις παραπομπές (π.χ. Εφ 2, 14) ή/και τα κείμενα (π.χ. Ευσεβίου Καισαρίας...), τα τραγούδια ή τα βίντεο ή τις εικόνες, στους αντίστοιχους φακέλους στην ιστοσελίδα του ΙΕΠ. Μπορούμε επίσης να χρησιμοποιήσουμε τα βιβλία που έχουν μοιραστεί στους μαθητές/τριες, για πηγές και υλικό (κείμενα, εικόνες, παραπομπές).
- Επιλέγουμε τον τρόπο διδασκαλίας από τις **Ενδεικτικές Δραστηριότητες** (οι προτάσεις συνδέονται με βασικά θέματα –π.χ. I,iv) ή χρησιμοποιούμε δικές μας.
- Βρίσκουμε οδηγίες εφαρμογής των δραστηριοτήτων στον **Οδηγό Εκπαιδευτικού** (Πίνακας περιεχομένων στις σελίδες 109-110, ανάπτυξη τους στη συνέχεια).

- Επιλέγουμε τρόπους αξιολόγησης των μαθητών/τριών. (Υπάρχουν προτάσεις στον Οδηγό Εκπαιδευτικού σελίδα 229 κ.ε.). **Εργαλεία για μαθητές/τριες:** Οι μαθητές/τριες έχουν τετράδιο και/ή φάκελο δραστηριοτήτων στα Θρησκευτικά. Στο τετράδιο σημειώνουν ό,τι τους χρειάζεται για να μπορούν να θυμηθούν την πορεία του κάθε μαθήματος (προτάσεις, απαντήσεις, σκέψεις, ζωγραφιές, δικές τους σημειώσεις). Ας μην ξεχνάμε, πως η αξιολόγησή τους στηρίζεται στο τετράδιό τους και στις εργασίες τους, ατομικές ή ομαδικές. Εξάλλου, το διαγώνισμα ή τα τεστ θα αντιστοιχούν στον τρόπο με τον οποίο έχουν διδαχθεί. Στα πρώτα μαθήματα, καλό είναι να αφιερώσουμε χρόνο και να παρουσιάσουμε στους/στις μαθητές/τριες τους βασικούς άξονες και τους γενικούς σκοπούς του μαθήματος στη συγκεκριμένη τάξη, να συζητήσουμε μαζί τους για τους τρόπους που θα εργαζόμαστε (σχετική ανάλυση στον Οδηγό Εκπαιδευτικού σελίδες 104-109), να ανιχνεύσουμε τις επιλογές τους, και παράλληλα να δημιουργήσουμε ομάδες.

Δ. Αξιολόγηση των μαθητών στο Γυμνάσιο

Στη διδασκαλία του ΜτΘ, θέλουμε οι μαθητές/τριές μας να συνθέτουν γνώσεις από τις πληροφορίες και τις εμπειρίες τους, να καλλιεργούν αξίες και στάσεις, να αναπτύσσουν ικανότητες και δεξιότητες, να ασκούνται στη συνθετική σκέψη, να διαμορφώνουν κριτικό πνεύμα. Θέλουμε, μάλιστα, η παρεχόμενη εκπαίδευση στα παραπάνω, να συντείνει στη φυσική, συναισθηματική, αισθητική, κοινωνική, ηθική, διανοητική και πνευματική τους καλλιέργεια, στο σύνολο, δηλαδή της ύπαρξής τους. Ο κατάλογος των σκοπών και στόχων του μαθήματος είναι μακρύς, χωρίς κάτι να περιττεύει. Όμως, το κύριο πρόβλημα με τους σκοπούς και τους στόχους είναι ο μετασχηματισμός τους σε μάθηση. Πώς μπορούμε να πούμε αν οι μαθητές/τριές μας τους κατέχουν;

Το Πρόγραμμα Σπουδών (ΠΣ) έχει θέσει συγκεκριμένους στόχους, καθώς επίσης περιγράφει τις επιθυμητές μαθησιακές επάρκειες, που αποτελούν τα σημεία αναφοράς της δουλειάς μας. Αν τα **προσδοκώμενα μαθησιακά αποτελέσματα** είναι η θεωρητική και υποθετική αφετηρία μας, στον σχεδιασμό της διδασκαλίας, υπάρχουν ορατοί **δείκτες, κριτήρια και τεχνικές** που μας διευκολύνουν στο να ανιχνεύσουμε αν ακολουθούμε τον σωστό δρόμο, δηλαδή, αν βοηθούμε τους/τις μαθητές/τριές μας να συνειδητοποιήσουν τις δυνατότητές τους ως ανθρώπινες υπάρξεις και αν ο τρόπος διδασκαλίας μας τους κατευθύνει αποτελεσματικά προς αυτή την κατεύθυνση. Χρειαζόμαστε, λοιπόν, μια διαδικασία, την αξιολόγηση, ενσωματωμένη στο σύνολο της διδακτικής και μαθησιακής διαδρομής, αδιαχώριστη από όλες της φάσεις της, που θα μας βοηθήσει σε κάθε στιγμή, να διαπιστώσουμε αν επιτυγχάνουμε τους στόχους και τους σκοπούς του μαθήματος.

Η θεωρία και η πρακτική της αξιολόγησης μάς παρέχει τις μεθόδους και τα εργαλεία που είναι απαραίτητα, ώστε να παρατηρούμε νηφάλια, να μετρούμε αντικειμενικά και να περιγράφουμε άρτια την ατομική και ομαδική πρόοδο των μαθητών/τριών μας και τη διαδικασία

μάθησης σε όλες της παραμέτρους τους. Παράλληλα, μας παρέχει τρόπους να διερευνούμε αν υπάρχει ανάγκη να εμπλουτίσουμε, να βελτιώσουμε ή να αλλάξουμε το περιεχόμενο ή τον τρόπο με τον οποίο διδάσκουμε. Μόνο μέσω της αξιολόγησης είμαστε σε θέση να περιγράψουμε εάν υπάρχει διαφορά στους/στις μαθητές/τριές μας στη διάρκεια της χρονιάς και εάν οι επιδιωκόμενοι στόχοι του μαθήματος έχουν επιτευχθεί σε ικανοποιητικό βαθμό.

Για παράδειγμα, ο γραπτός και ο προφορικός λόγος είναι πεδία αξιολόγησης που προσεγγίζουμε με συγκεκριμένα κριτήρια και δείκτες. Όλοι/ες μας είμαστε ασκημένοι/ες στο να αξιολογούμε τους/τις μαθητές/τριες με τη χρήση προφορικών και γραπτών εξετάσεων. Όμως, όταν ακολουθούμε μόνο τις κλασικές μεθόδους αξιολόγησης η εικόνα που αποκτούμε είναι πλήρης και αντικειμενική; Δεν είναι σπάνιες οι περιπτώσεις που διαπιστώνουμε ένα κενό μάθησης. Παρ' όλα αυτά, η εικόνα που παρουσιάζουν κάποιοι/ες μαθητές/τριές μας στις προφορικές ή γραπτές εξετάσεις, δεν αντιστοιχεί στην εικόνα που έχουμε γι' αυτούς/ές μέσα στην τάξη. Επιπρόσθετα, υπάρχουν φορές που ανακαλύπτουμε πως όσα έχουν μάθει οι μαθητές/τριές μας από τη διδασκαλία μας, δεν είναι καθόλου αυτά που θεωρούσαμε πως διδάξαμε. Αυτό συμβαίνει κυρίως διότι η αξιολόγησή μας έχει καταλήξει να είναι μόνο τελική, δηλ. αθροιστική βαθμολόγηση της επίδοσης ύστερα από προγραμματισμένες γραπτές και προφορικές εξετάσεις. Πρέπει να ομολογήσουμε πως δεν έχουμε ασκηθεί και δεν εφαρμόζουμε την αξιολόγηση σε όλες τις μορφές της και γι' αυτό δεν μπορούμε να ισχυρισθούμε πως με τον τελικό προφορικό και γραπτό βαθμό που σημειώνουμε για κάθε μαθητή/τρια, έχουμε τη βεβαιότητα πως περιγράφουμε το συγκεκριμένο πρόσωπο, με τις γνώσεις, τις δεξιότητες και τις ιδιαιτερότητές του.

Αποτελεί κοινή αίσθηση όσων έχουν διδακτική εμπειρία, πως οι «εξετάσεις» κάθε μορφής, μπορούν να αποτυπώνουν σε ένα βαθμό το αποτέλεσμα της μάθησης, δεν έχουν όμως τη δυνατότητα να περιγράψουν τη διαδικασία της. Έχουμε πια τη συναίσθηση πως η διαδικασία αυτή αποτελεί ουσιαστικό κομμάτι της μάθησης. **Όταν, μάλιστα, το μάθημα δεν εξαντλείται σε ένα κείμενο, που οι μαθητές/τριες καλούνται να «μάθουν», αλλά εμπλουτίζεται με πηγές και διδάσκεται με νέες μεθόδους, τότε όχι μόνο για τη βαθμολογική εκτίμηση, αλλά και για την ίδια την αποτελεσματικότητα της μάθησης, εκτός από τη διαπίστωση του αποτελέσματος της διδασκαλίας, είναι απαραίτητη και η διερεύνηση της διαδικασίας της.**

Είναι αναγκαίο, λοιπόν, να προσεγγίσουμε την αξιολόγηση με διαφορετικό στόχο και τρόπο, επενδύοντας τις γνώσεις και εμπειρίες μας σε διαφορετική κατεύθυνση. Η αλλαγή αυτή μπορεί να συνοψιστεί ως εξής: Η βασική ερώτηση κάθε διδάσκοντος «τι θα διδάξω, τι ύλη θα καλύψω και με ποιο τρόπο θα τη μεταφέρω στην τάξη», δεν είναι πλέον κατάλληλη. Η βασική ερώτηση που ταιριάζει στο νέο ΠΣ διαμορφώνεται στο «τι θα μάθουν οι μαθητές/τριές μου;» Η ερώτηση αυτή δεν μπορεί να απαντηθεί χωρίς την εφαρμογή κατάλληλων

μεθόδων αξιολόγησης των μαθητών/τριών, που θα είναι ατελέσφορες, όμως, αν δεν συνδυαστούν με διαδικασίες αυτοαξιολόγησης, καθώς επίσης αυτοαξιολόγησης του διδάσκοντος/της διδάσκουσας και διάθεση προσαρμογής.

Η σύνθετη αυτή προσέγγιση της αξιολόγησης μας βοηθά να εστιάσουμε στο *τι έχουν τη δυνατότητα οι μαθητές/τριές μας να κάνουν στο τέλος του μαθήματος, που δεν μπορούσαν να κάνουν στην αρχή του*. Κατ' επέκταση, *πώς θα διαμορφώσουμε τη μέθοδο διδασκαλίας, ώστε να πετύχει τον παραπάνω στόχο*.

Τελικά, η κεντρική ερώτηση - ορισμός της αξιολόγησης είναι «*πώς μπορώ να μάθω τι μπορούν να κάνουν οι μαθητές/τριές μου*», όπως και «*πώς μπορούν οι ίδιοι να διαπιστώσουν τι μπορούν να κάνουν*».

Οι πληροφορίες που παίρνουμε από τα γραπτά και τα προφορικά ως σήμερα, δεν είναι αρκετές. Εκείνες που υποπίπτουν στην αντίληψή μας, δεν είναι πλήρεις και είναι συχνά υποκειμενικές. Είναι ανάγκη να συμμετάσχουν στην όλη διαδικασία και οι μεγάλοι μέχρι σήμερα απόντες, δηλ. οι ίδιοι οι μαθητές/τριές μας. Όπως ακριβώς η συμμετοχή των μαθητών/τριών μας στη διδακτική πράξη κρίνεται απαραίτητη, έτσι και το να μάθουν να μελετούν, να ερευνούν και να αξιολογούν τους εαυτούς τους, σε όλη τη διάρκεια μαθησιακής διαδικασίας, είναι κρίσιμος παράγοντας. Η αξιολόγηση στην οποία οι μαθητές/τριές προσεγγίζονται μόνο ως αξιολογούμενοι/ες κινδυνεύει να είναι μονομερής και είναι συχνά ατελής.

Η αξιολόγηση δεν αφορά μόνο τους/τις μαθητές/τριές μας, αλλά και τους/τις εκπαιδευτικούς. Μέσω της αξιολόγησης των μαθητών/τριών μας, παίρνουμε πολύτιμες πληροφορίες για τη διδασκαλία μας, τη στάση μας ως εκπαιδευτικών, την επάρκειά μας, τις ατέλειες και τα κενά της δουλειάς μας. Θα ήταν λάθος αν θεωρούσαμε πως τα παραπάνω μας οδηγούν για μια ακόμη φορά σε μια μορφή τελικής αξιολόγησης, που θα μας κρίνει και θα μας βαθμολογήσει. Η αξιολόγηση των μαθητών/τριών μας είναι ένα απαραίτητο εργαλείο διδασκαλίας, μια ακόμη δυνατότητα για την προσωπική μας βελτίωση και την τελειοποίηση των συνθηκών εργασίας μας.

Συμπερασματικά, για να εξασφαλίσουμε πως η αξιολόγησή μας θα είναι αποτελεσματική, θα πρέπει πρώτα να ξεπεράσουμε ορισμένες παρεξηγήσεις:

1. *Η αξιολόγηση δεν είναι έλεγχος.*

Αποβλέπει στη διαπίστωση της κατανόησης μιας πραγματικότητας, των στοιχείων που την απαρτίζουν, και καταγράφει τη δυνατότητα ερμηνευτικής ανάλυσης, αναστοχασμού και ανασυγκρότησης των στοιχείων αυτών, σε άλλα δεδομένα. Γι αυτό, ενώ μια αξιολόγηση μπορεί να ελέγχει, ένας έλεγχος δεν μπορεί να ενσωματώσει μια αξιολόγηση.

2. *Από τα λάθη μας μαθαίνουμε.*

Στη διαδικασία της μάθησης, το λάθος δεν είναι πράξη που επισείει κυρώσεις, αλλά ένδειξη ότι ο/η μαθητής/τρια δεν έμαθε ή δεν διδάχθηκε κάτι ή ακόμη ότι οι γνώσεις που κινητοποίησε για να πραγματώσει μια εργασία, δεν ήταν οι κατάλληλες. Έτσι, το λάθος μπορεί να χρησιμοποιηθεί ως δείκτης που θα προκαλέσει αναπροσαρμογή των τρόπων και των μεθόδων διδασκαλίας.

3. Η αξιολόγηση δεν είναι ατομική υπόθεση του διδάσκοντος/της διδάσκουσας.

Οφείλουμε να αναγνωρίσουμε πως το να θεωρεί ο διδάσκων/η διδάσκουσα την αξιολόγηση ως ατομική του/της υπόθεση, μάλλον μαρτυρεί την αβεβαιότητά του/της ως προς τα κριτήρια που χρησιμοποιεί. Όπως η διδακτική πράξη δεν μπορεί να εφαρμοστεί χωρίς τη συνεργασία μεταξύ των εκπαιδευτικών ίδιας αλλά και διαφορετικής ειδικότητας, έτσι και η αξιολόγηση, τόσο στην προετοιμασία της, όσο και στην εκτέλεσή της, καλό είναι να αποτελεί αποτέλεσμα συνεργασίας.

4. Η αξιολόγηση δεν είναι αυτοσκοπός.

Οι αξιολογικές δράσεις στη διδακτική διεργασία έχουν ως κύριο σκοπό την πολύπλευρη ανατροφοδότηση των μαθητών/τριών, μέχρι την όσο γίνεται καλύτερη επίτευξη των προσδοκώμενων μαθησιακών αποτελεσμάτων, καθώς επίσης συνολικά της εκπαιδευτικής διαδικασίας, σε μια κατεύθυνση συνεχούς βελτίωσης.

Για να επιτευχθούν, λοιπόν, οι στόχοι διδασκαλίας του μαθήματος, είναι αναγκαία η χρήση των διάφορων τύπων αξιολόγησης σε συνδυασμό με τις στρατηγικές διδασκαλίας. Ο/Η εκπαιδευτικός έχει στη διάθεσή του/της πλήθος μεθόδων, τεχνικών και μέσων αξιολόγησης. Μπορούμε να αξιοποιήσουμε προφορικές, γραπτές, ερευνητικές, βιωματικές και συνεργατικές δραστηριότητες, ακόμη, να συνδυάσουμε τις προσωπικές αξιολογικές προσεγγίσεις με τεχνικές ατομικής και ομαδικής αυτοαξιολόγησης, ή ακόμη και ομαδοσυνεργατικής αλληλοαξιολόγησης. Εκτός από τις γνωστές μεθόδους και τεχνικές αξιολόγησης (τεστ, διαγωνίσματα, ερωτήσεις κ.λπ.) που χρησιμοποιούνται μέχρι σήμερα στο Γυμνάσιο, ο/η εκπαιδευτικός μπορεί να χρησιμοποιήσει ένα πλήθος άλλων τεχνικών και μέσων που θα ενσωματώσει στη διδακτική διεργασία και που θα τον/την βοηθήσουν στην αποτίμηση: της ανάκλησης της γνώσης και της κατανόησής της, της ικανότητας ανάλυσης, της συνθετικής και κριτικής σκέψης, της επίλυσης προβλημάτων, της πρακτικής εφαρμογής της γνώσης, της επιλογής προσωπικών αξιών και στάσεων, της αυτεπίγνωσης και της μετα-γνώσης. Στον Οδηγό Εκπαιδευτικού στα Θρησκευτικά Δημοτικού-Γυμνασίου (2011, σσ. 229-247) ο διδάσκων/η διδάσκουσα μπορεί να βρει άφθονο υλικό και ιδιαίτερα τεχνικές εναλλακτικής αξιολόγησης, κλείδες αυτοαξιολόγησης και ομαδοσυνεργατικής αξιολόγησης, δείγματα πινάκων διαβαθμισμένων κριτηρίων αξιολόγησης (ρούμπρικες), τεχνικές αξιολόγησης με χρήση ΤΠΕ κ.ά.

Τέλος, είναι σημαντικό και αναγκαίο η διαδικασία της αξιολόγησης να γίνεται την ίδια ημέρα, με το πέρας κάθε ενότητας, ούτως ώστε ο διδάσκων/η διδάσκουσα να είναι σε θέση να διακρίνει τον βαθμό κατανόησης και ανταπόκρισης των μαθητών/τριών στα επιδιωκόμενα μαθησιακά αποτελέσματα. Αν η αξιολόγηση πραγματοποιηθεί στο επόμενο μάθημα, αυτό που ουσιαστικά θα πετύχει ο/η εκπαιδευτικός είναι ο έλεγχος της μνήμης των μαθητών/τριών του, και όχι των δεξιοτήτων που αποκτήθηκαν, ούτε και των προσωπικών στάσεων που εκφράστηκαν.

Ακολουθούν Πίνακες των Θεματικών Ενοτήτων με τις ώρες ανά τάξη, σύμφωνα με τα ισχύοντα Ωρολόγια Προγράμματα στα Ημερήσια, καθώς και στα Εσπερινά, Μουσικά και Καλλιτεχνικά Γυμνάσια.

Πρόγραμμα Σπουδών Γυμνασίου

Η θρησκεία στη ζωή, στην ιστορία και στον πολιτισμό

Α΄ ΓΥΜΝΑΣΙΟΥ: Πορεία και ανάπτυξη (46 ώρες)	Β΄ ΓΥΜΝΑΣΙΟΥ: Πορεία μέσα από αντιθέσεις (48 ώρες)	Γ΄ ΓΥΜΝΑΣΙΟΥ: Από το τοπικό στο οικουμενικό (48 ώρες)
<ol style="list-style-type: none"> 1. Μεγαλώνουμε και αλλάζουμε (4 δώρα) 2. Η συνάντηση του Χριστιανισμού με τον Ελληνισμό (5 δώρα) 3. Πώς ζουν οι Χριστιανοί; Η νέα ζωή της Εκκλησίας (3 δώρα) 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Μπορούν οι άνθρωποι να εικονίζουν τον Θεό; (4 δώρα) 2. Ποιος είναι ο Θεός των Χριστιανών; «Τίνα με λέγουσιν οι άνθρωποι είναι;» (4 δώρα) 3. Ποιος είναι ο άνθρωπος; (4 δώρα) 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Η Χριστιανοσύνη στον σύγχρονο κόσμο (4 δώρα) 2. Το ζήτημα της θρησκείας στη σύγχρονη Ευρώπη (3 δώρα) 3. Σύγχρονες θρησκευτικές μορφές στην Ορθοδοξία και στον κόσμο (2 δώρα)

<p>4. Πώς παίρνονται οι αποφάσεις (3 δώρα)</p> <p>5. Μονοθεϊστικές θρησκείες: Ιουδαϊσμός και Ισλάμ (5 δώρα)</p> <p>6. Θρησκευτικές αναζητήσεις της μακρινής Ανατολής (3 δώρα)</p>	<p>4. Εμείς και οι «άλλοι» (4 δώρα)</p> <p>5. Διάσπαση και αντιπαλότητα στις θρησκείες (5 δώρα)</p> <p>6. Ορθοδοξία και Νέος Ελληνισμός (3 δώρα)</p>	<p>4. «Πού είναι ο Θεός;»: Η οδύνη του σύγχρονου κόσμου και το αίτημα της σωτηρίας από το κακό (4 δώρα)</p> <p>5. Ελπίδα και αγώνας για τη μεταμόρφωση του κόσμου (4 δώρα)</p> <p>6. Από την αρχή έως το τέλος του κόσμου (4 δώρα)</p> <p>7. Διευρύνοντας τις εμπειρίες μας / Χτίζοντας τον κόσμο μας (Project) (3 δώρα)</p>
---	--	--

Πρόγραμμα Σπουδών Εσπερινών, Μουσικών & Καλλιτεχνικών Γυμνασίων

Η θρησκεία στη ζωή, στην ιστορία και στον πολιτισμό

<p>Α΄ ΓΥΜΝΑΣΙΟΥ: Πορεία και ανάπτυξη (24 ώρες)</p>	<p>Β΄ ΓΥΜΝΑΣΙΟΥ: Πορεία μέσα από αντιθέσεις (24 ώρες)</p>	<p>Γ΄ ΓΥΜΝΑΣΙΟΥ: Από το τοπικό στο οικουμενικό (24 ώρες)</p>
<p>1. Μεγαλώνουμε και αλλάζουμε (2 δώρα)</p> <p>2. Η συνάντηση του Χριστιανισμού με τον Ελληνισμό (3 δώρα)</p> <p>3. Πώς ζουν οι Χριστιανοί; Η νέα ζωή της Εκκλησίας (2 δώρα)</p> <p>4. Πώς παίρνονται οι αποφάσεις</p>	<p>1. Μπορούν οι άνθρωποι να εικονίζουν τον Θεό; (2 δώρα)</p> <p>2. Ποιος είναι ο Θεός των Χριστιανών; «Τίνα με λέγουσιν οι άνθρωποι είναι;» (2 δώρα)</p> <p>3. Ποιος είναι ο άνθρωπος; (2 δώρα)</p>	<p>1. Η Χριστιανοσύνη στον σύγχρονο κόσμο (2 δώρα)</p> <p>2. Το ζήτημα της θρησκείας στη σύγχρονη Ευρώπη (2 δώρα)</p> <p>3. Σύγχρονες θρησκευτικές μορφές στην Ορθοδοξία και στον κόσμο (1 δώρα)</p> <p>4. «Πού είναι ο Θεός;»: Η οδύνη</p>

<p>(2 δώρα)</p> <p>5. Μονοθεϊστικές θρησκείες: Ιουδαϊσμός και Ισλάμ (2 δώρα)</p> <p>6. Θρησκευτικές αναζητήσεις της μακρινής Ανατολής (1 δώρο)</p>	<p>4. Εμείς και οι «άλλοι» (2 δώρα)</p> <p>5. Διάσπαση και αντιπαλότητα στις θρησκείες (2 δώρα)</p> <p>6. Ορθοδοξία και Νέος Ελληνισμός (2 δώρα)</p>	<p>του σύγχρονου κόσμου και το αίτημα της σωτηρίας από το κακό (2 δώρα)</p> <p>5. Ελπίδα και αγώνας για τη μεταμόρφωση του κόσμου (2 δώρα)</p> <p>6. Από την αρχή έως το τέλος του κόσμου (-)</p> <p>7. Διευρύνοντας τις εμπειρίες μας / Χτίζοντας τον κόσμο μας (Project) (3 δώρα)</p>
--	--	---

Οι διδάσκοντες να ενημερωθούν ενυπόγραφα.

**Ο ΥΠΟΥΡΓΟΣ
ΠΑΙΔΕΙΑΣ, ΕΡΕΥΝΑΣ ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ**

ΝΙΚΟΛΑΟΣ ΦΙΛΗΣ

Εσωτ. Διανομή

- Γραφείο Υπουργού
- Γραφείο Γενικού Γραμματέα
- Δ/ση Σπουδών, Προγρ/των & Οργάνωσης Δ.Ε., Τμ. Α΄
- Αυτ. Δ/ση Παιδείας, Ομογ., Διαπολ. Εκπ/σης, Ξένων και Μειον. Σχολείων
- Διεύθυνση Θρησκευτικής Εκπ/σης
- Δ/ση Ειδικής Αγωγής και Εκπ/σης